

Zpráva Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23.12.1980, sp. zn. Cpj 161/79, ECLI:CZ:NS:1980:CPJ.161.1979.1

Číslo: 1/1981

Právní věta: K některým otázkám postupu soudů a státních notářství při provádění důkazu znaleckým posudkem v občanském soudní řízení a v řízení před státním notářstvím

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 23.01.1981

Spisová značka: Cpj 161/79

Číslo rozhodnutí: 1

Číslo sešitu: 2-3

Typ rozhodnutí: Zpráva

Hesla: Cena, Dokazování, Konzultant, Posudek znalecký, Řízení před soudem, Rozhodnutí soudu, Určování otcovství, Způsobilost k právním úkonům

Předpisy: 94/1963 Sb. § 54 99/1963 Sb. § 15

§ 101

§ 11

§ 12

§ 122

§ 127

§ 129

§ 13

§ 130

§ 131

§ 132

§ 139

§ 14

§ 15

§ 157

§ 16 43/1969 Sb. 47/1969 Sb.

§ 169

§ 17

§ 18

§ 187

§ 189 36/1967 Sb. § 7

§ 19

§ 21

§ 22 37/1967 Sb. § 4

§ 52

§ 53

§ 55

§ 6

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Jedním z důkazních prostředků upravených občanským soudním řádem 1) je důkaz znaleckým posudkem (§ 125 o. s. ř.). Při provádění tohoto důkazu dochází u některých soudů a v některých druzích agendy k pochybením. Tato pochybení mohou oslabovat význam uvedeného důkazního prostředku v občanském soudním řízení a mohou vyvolávat zbytečné průtahy a popřípadě i náklady řízení. Nejvyšší soud ČR proto zpracoval zprávu, v níž jsou shrnuty zásadní, popřípadě častěji se vyskytující závady při provádění důkazu znaleckým posudkem. Jsou v ní také zaujaty závěry k výkladu jednotlivých ustanovení upravujících postup soudů při provádění tohoto důkazu, aby byly odstraněny pochybnosti vznikající při jejich výkladu a použití i nejednotný přístup k provádění tohoto důkazu.

Pro řízení před státním notářstvím platí, pokud v notářském řádu 2) není odchylná úprava, ustanovení občanského soudního řádu, jestliže to nevyklučuje povaha projednávané věci (§ 25 not. ř.). Poznatky z občanského soudního řízení, které jsou uvedeny v jednotlivých částech zprávy, a závěry, které jsou z nich vyvozovány, platí proto i pro řízení před státním notářstvím, pokud není dále uvedeno něco jiného.

1. Základní předpoklady pro nařízení důkazu znaleckým posudkem

Podle ustanovení § 127 odst. 1 o. s. ř. ustanoví soud znalce tam, kde rozhodnutí závisí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí. Musí tedy jít o skutečnost, která je nebo by mohla být významná pro rozhodnutí v konkrétní věci a k jejímuž posouzení jsou nezbytné odborné znalosti, které soudce nemohl získat přípravou nutnou pro výkon jeho povolání.

a/ Se zřetelem ke znění ustanovení § 127 o. s. ř. (zejména jeho odstavce čtvrtého) i k tomu, že místo provedení důkazu znaleckým posudkem ve smyslu ustanovení § 127 odst. 1 o. s. ř. lze provést v případě, že byl znalecký posudek již podán v jiném, předcházejícím řízení (např. v trestním řízení soudním), důkaz spisem, v němž je tento posudek založen (§ 129 o. s. ř.), popřípadě, že lze provést i důkaz posudkem, který od znalce vyžádali sami účastníci řízení (§ 129 o. s. ř.), vznikají někdy pochybnosti o tom, zda je třeba provést důkaz znaleckým posudkem i tehdy, jestliže soudce sám má odborné znalosti potřebné k posouzení určité skutečnosti.

Jestliže soudce má kromě odborných znalostí předpokládaných pro výkon jeho povolání i jiné odborné znalosti potřebné pro posouzení určité skutečnosti, nelze k tomu zpravidla brát zřetel při úvaze o tom, zda má být proveden důkaz znaleckým posudkem. I v těchto případech je povinností soudu, aby provedl důkaz znaleckým posudkem.

Nejvyšší soud ČR se touto problematikou zabýval ve vztahu k řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů v rozsudku sp. zn. 3 Cz 43/74, /3/ v němž uvedl, že při oceňování věcí v tomto řízení jde zpravidla o posouzení skutečností, které vyžaduje odborné znalosti a je tedy třeba ustanovit ve smyslu § 127 o. s. ř. znalce. Provedení tohoto důkazu není však bezpodmínečně nutné ve všech případech. Zejména to není nutné tam, kde jde o ocenění běžných normálně opotřebovaných věcí menší hodnoty. V takovém případě by se soudy mohly výjimečně omezit i na údaje účastníků řízení za předpokladu, že je vyslechly jako účastníky k důkazu (§ 131 o. s. ř.) a že oni uvedli všechny skutečnosti rozhodné pro ocenění věcí. Půjde zejména o stáří jednotlivých věcí, způsob jejich získání,

cenu, za niž byly koupeny, míru opotřebení, způsob užívání a udržování, jejich případné vylepšení nebo zdokonalení apod.

Ve zprávě občanskoprávního kolegia nejvyššího soudu ČSR o stavu a úrovni řízení o registraci smluv u státních notářství České socialistické republiky, [Cpj 36/74](#) (viz č. 22/1975 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek), bylo uvedeno, že vadou řízení není, jestliže státní notářství nemá pro posouzení přiměřenosti dohodnuté ceny prodávané nemovitosti znalecký odhad. Vadou však je, jestliže ve spise chybějí jakékoli podklady, z nichž by bylo možno posoudit, zda dohodnutá cena nepřevyšuje cenu stanovenou podle cenových předpisů.

b/ Vyloučeno je nařídít důkaz znaleckým posudkem tam, kde jde o právní posouzení skutečného stavu věci. Znalost československého právního řádu a s tím spojená možnost se v něm orientovat a jeho ustanovení správně vykládat a používat je základním předpokladem pro výkon funkce soudce (§ 121 o. s. ř.). V Rozboru a zhodnocení úrovně soudních rozhodnutí v občanském soudním řízení u soudů prvního stupně, Prz 36/67 bývalého Nejvyššího soudu (viz sborník I Nejvyššího soudu ČSSR „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974, str. 100), bylo uvedeno, že právní posouzení vyjadřující podřazení zjištěného skutkového děje pod určitý právní předpis náleží výhradně soudu. Soud proto není vázán právním posouzením věci účastníky řízení a nemůže také přesunout těžiště právního posouzení na jiný orgán nepříslušný k projednání věci.

Rozdíl mezi skutkovým zjištěním a právním posouzením si neuvědomují soudy, pokud zadávají úkol znalcům tak, že se mají vyjadřovat k otázkám, u nichž nejde o odborné posouzení konkrétní skutečnosti, nýbrž o právní posouzení určitého skutkového stavu nebo o výklad právního předpisu.

Např. okresní soud v Teplicích ve věci vedené pod sp. zn. 18 C 82/78 uložil znalci, aby posoudil, zda žalobce nese vinu na dopravní nehodě.

Ve věci vedené pod sp. zn. 9 C 177/77 okresní soud v Bruntále uložil znalci, aby sdělil, o kolik procent lze snížit náhradu za užívání bytu v důsledku nedostatečné dodávky teplé vody.

2. Výběr vhodné osoby znalce

a/ Seznamy znalců vede ústředně ministerstvo spravedlnosti ČSR /4/ a odděleně podle jednotlivých krajů krajské soudy (pokud jde o znalce, kteří mají bydliště v jejich obvodu) ve smyslu ustanovení § 7 odst. 2, 3 zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících, § 4 a nasl. vyhlášky č. 37/1967 Sb. vydané k provedení zákona o znalcích a tlumočnících a článku 4 směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR o organizaci, řízení a kontrole znalecké a tlumočnické činnosti, uveřejněné pod č. 3/1973 Sbírký instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR v částce 3-4 ročníku 1973. 5) Seznam vědeckých ústavů, vysokých škol, institucí a jiných pracovišť, které mohou vykonávat znaleckou činnost, vede ministerstvo spravedlnosti ČSR (§ 21 odst. 3 zákona č. 36/1967 Sb. a § 6 vyhlášky č. 37/1967 Sb.). Seznam ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost je uveřejněn v Ústředním věstníku v částce 6 ročníku 1975 a jeho doplněk v částce 3 ročníku 1976 tohoto věstníku.

Zákon č. 36/1967 Sb. ukládá v ustanovení § 21 odst. 1 státním orgánům, aby tam, kde jsou v určitém oboru ústavy nebo jiná pracoviště specializována na znaleckou činnost, byly vyžadovány posudky především od nich. Pokud takové organizace nejsou, musí soudy ustanovit znalce především z osob zapsaných do seznamu. Znalcem jsou zpravidla ustanovovány osoby fyzické, zatím co organizace jen výjimečně. Teprve, když ani v krajském ani ústředním seznamu není pro určitý obor zapsán žádný znalec, nebo znalec v seznamu zapsaný nemůže úkon provést anebo tak může učinit jen s nepřiměřenými potížemi nebo náklady, lze ustanovit znalcem osobu, která není zapsána v seznamu znalců, má-li potřebné předpoklady pro podání posudku a souhlasí s tím. Jde-li o skutečnosti tvořící

předmět státního nebo hospodářského tajemství, lze takovou osobu ustanovit znalcem jen za podmínek uvedených v článku 17 uvedené směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973.

Praxe soudů při ustanovení znalce z řad občanů nezapsaných do seznamu znalců byla hodnocena v Rozboru a zhodnocení úrovně občanského soudního řízení u soudů prvního stupně ve vybraných druzích soudní agendy, Pls 5/66 bývalého Nejvyššího soudu. /6/ Bylo konstatováno, že soudy v rozporu s ustanovením § 127 odst. 1 o. s. ř. zasílají někdy žádosti o provedení posudku, aniž by byl dříve znalec ustanoven a vzat do slibu. V rozhodnutí uveřejněném pod č. 37/1973 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek bylo pak uvedeno, že nelze pokládat za znalecký posudek podle ustanovení § 125 a § 127 o. s. ř. posudek podaný znalcem, který není zapsán do seznamu znalců a nesložil před podáním posudku slib, i když byl již znalcem ustanoven.

Správně proto postupoval obvodní soud pro Prahu 6 ve věci vedené pod sp. zn. 5 C 234/76, v níž šlo o posouzení otázky, zda vojenský oděv mohl vyvolat kožní alergii. Soud prvního stupně po zjištění, že v tomto směru specializovaný znalec není zapsán v seznamu, ustanovil na doporučení ministerstva zdravotnictví ČSR znalce, jehož vzal před podáním posudku do slibu.

b/ Má-li být proveden důkaz znaleckým posudkem u dožádaného soudu (§ 122 odst. 2 o. s. ř.), ustanovuje znalce vždy soud, který věc projednává. Od dožadovaného soudu lze za splnění zákonných podmínek upravujících postup při dožádání požadovat pouze provedení jednotlivých úkonů, které jsou uvedeny příkladmo v článku 15 odst. 4 uvedené směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973. Justiční čekatelé mohou provádět výslech znalců před dožádaným soudem za podmínek uvedených v ustanovení § 13 odst. 2 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy (instrukce ministerstva spravedlnosti ČSR z 5. 6. 1973 č. j. 417/73-L, uveřejněná pod č. 4/1973 Sbírky instrukcí ministerstva spravedlnosti ČSR v částce 5-6 ročníku 1973; oznámení o jejím vydání viz v částce 19/1973 Sb.). /7/

c/ Soudy musí při ustanovení znalce vzít v úvahu i stupeň odbornosti, jehož je třeba k podání posudku. Musí proto před ustanovením znalce posoudit (článek 15 ods. 1 uvedené směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973) a popřípadě i se znalcem projednat stupeň náročnosti posudku z hlediska výběru znalce s potřebnou kvalifikací. Jen tak lze zabránit tomu, že bude přiřazen znalec s nižší nebo vyšší kvalifikací, než odpovídá náročnosti odborného posouzení určité skutečnosti. V případě, že by soudy ustanovily znalce, aniž by přihlédly k náročnosti podání posudku z hlediska kvalifikace určitého znalce, mohl by tento postup (pokud by znalec sám na to neupozornil a znalecký posudek podal) vyvolat pochybnosti o správnosti znaleckého posudku, podal-li posudek znalec s nižší kvalifikací, nebo by mohl vyvolat potíže při určování odměny, podal-li posudek znalec s vyšší kvalifikací. Podle ustanovení § 17 odst. 2, věta první, zákona č. 36/1967 Sb. v souvislosti s ustanovením § 16 vyhlášky č. 37/1967 Sb. se totiž odměna znalce stanoví především podle stupně odbornosti potřebného k provedení úkonu, tedy nikoli podle stupně odbornosti, který má znalec podávající posudek. Na tato ustanovení navazuje ustanovení článku 23 odst. 1 uvedené směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973, jež soudům ukládá, aby při určování odměny posuzovaly samostatně jednotlivé úkony, ze kterých se skládá znalecký úkon, podle stupně odbornosti potřebného k jejich provedení.

Ve věci vedené pod sp. zn. 6 C 208/78 obvodního soudu pro Prahu 5 byl ustanoven znalec s vědeckou kvalifikací, ačkoli šlo o znalecký úkon, k němuž nebylo třeba takového stupně odbornosti. Odměna byla nesprávně přiznána podle jeho kvalifikace a nikoli podle kvalifikace potřebné k provedení znaleckého úkonu.

Naproti tomu ve věci vedené pod sp. zn. 12 C 106/76 obvodního soudu pro Prahu 2 účtoval znalec odměnu odpovídající jeho vědecké kvalifikaci, soud mu však správně přiznal odměnu nižší s poukazem na to, že provedení úkonu vědeckou kvalifikací nevyžadovalo.

Problematikou vznikající tím, že byl ustanoven znalec s nižší kvalifikací, než bylo třeba k provedení znaleckého úkonu, se zabýval krajský soud v Ústí n. L. v rozhodnutí sp. zn. 9 Co 539/78 ve věci vedené pod sp. zn. 7 C 145/77 okresního soudu v České Lípě. Odvolací soud v souladu s ustanoveními článku 23 odst. 1 uvedené směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973 poukázal na to, že vysokoškolskou kvalifikaci lze získat jen podle příslušných předpisů absolvováním vysoké školy a předepsanými zkouškami, popřípadě dosažením akademické hodnosti. Takto získaná kvalifikace nemůže být nahrazena tím, že znalec, který má středoškolské vzdělání, získá další odborné znalosti a zkušenosti vlastním studiem, absolvováním kursů nebo další praxí v oboru.

d/ Soudy musí dbát i o to, aby znalcem byl ustanoven odborník z toho oboru, popřípadě z jeho odvětví, do něhož spadá odborné posouzení konkrétní skutečnosti. Jen výjimečně dochází k tomu, že soud neuvážil náležitě specializaci jím ustanoveného znalce a ten pak zpravidla vrací věc s upozorněním, že posouzení sporné skutečnosti vyžaduje jiné odborné znalosti. Přehled členění seznamu znalců na základní obory a odvětví těchto oborů a orientační heslovník k tomu členění jsou připojeny jako příloha k uvedené směrnici ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973.

Ve věci vedené pod sp. zn. 4 C 134/78 okresního soudu v Nymburce, v níž šlo o zrušení práva užívat jímku, upozornil znalec z oboru stavebnictví, odvětví stavby obytné, průmyslové a zemědělské, že není znalcem z oboru stavebnictví, odvětví vodních staveb.

e/ Při ustanovení odměny znalci je nutno vycházet nejen ze stupně odbornosti potřebné k provedení znaleckého posudku, popřípadě k provedení jednotlivých úkonů, ale i z množství účelně vynaložené práce, tedy z počtu hodin potřebných k provedení znaleckého úkonu (§ 17 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb. v souvislosti s § 16 vyhlášky č. 37/1967 Sb.). Stanovení potřebného počtu hodin, a tedy i stanovení odměny odpovídající účelně vynaložené práci, je někdy pro soudy složitou otázkou. Jsou však případy, kdy znalec účtoval a soud přisoudil odměnu za počet hodin evidentně neodpovídajících náročnosti znaleckého úkonu.

Např. ve věci vedené pod sp. zn. 7 C 1/77 obvodního soudu pro Prahu 10, v níž šlo o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, znalec účtoval a soud přisoudil za studium spisu a prohlídku místa odměnu za 12 hodin a za vypracování posudku, který měl 13 řídce psaných stran, odměnu za 35 hodin vynaložené práce.

Ve věci vedené pod sp. zn. 11 C 249/78 okresního soudu v Chomutově znalec účtoval za studium spisu, v němž byla pouze žaloba a vyjádření žalovaného, odměnu za práci v rozsahu 3 hodin a soud ji přisoudil.

Ve spojených věcech vedených pod sp. zn. 14 C 209/78 a 13 C 297/78 okresního soudu v Karlových Varech účtoval znalec a soud přisoudil za studium spisu v první věci (spis měl 25 listů) odměnu za 7 hodin a ve druhé věci (spis měl 9 listů) odměnu za 12 hodin.

f/ Nerovnoměrnost v zatížení jednotlivých znalců je vyvolávána především tím, že znalci podávají posudky nejen jako znalci ustanovení soudem podle § 127 odst. 1 o. s. ř., ale že je podávají i tehdy, když se na ně obracejí jiné státní orgány, a že provedení znaleckého posudku je jim zadáváno podle ustanovení § 12 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb. a § 15 vyhlášky č. 37/1967 Sb. občany a organizacemi. Tak je tomu zejména u znalců z oboru ekonomiky, odvětví cen a odhadů.

Krajský soud v Ostravě, když se zabýval rovnoměrností zatížení např. znalců, kteří se věnují odhadům motorových vozidel, zjistil, že za první pololetí roku 1979 bylo vyžádáno od těchto znalců celkem 1285 posudků. Z toho jenom v 59 případech šlo o znalecké posudky podané v občanském soudním řízení podle ustanovení § 127 odst. 1 o. s. ř. U znalců, kteří se zabývají odhadem jiných movitých věcí, bylo ve stejném období vyžádáno celkem 321 posudků; ani v jednom případě nešlo o

znalecký posudek v občanském soudním řízení ve smyslu ustanovení § 127 odst. 1 o. s. ř.

Nerovnoměrnost v zatížení znalců je někdy vyvolávána i tím, že se soudy obracejí především na znalce, s nimiž mají dobré zkušenosti, ať pokud jde o kvalitu podávaného posudku či o dodržování stanovených lhůt.

Nerovnoměrnosti v zatížení jednotlivých znalců lze do jisté míry čelit tím, že krajské soudy, popřípadě z jejich pověření předsedové okresních soudů, budou důsledně plnit povinnosti, které pro ně při kontrole rovnoměrného zatížení znalců vyplývají z ustanovení článku 11 směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR o organizaci, řízení a kontrole znalecké a tlumočnické činnosti (č. 3/1973 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR) a z metodických pokynů pro kontrolu rovnoměrného zatížení znalců posudky a pro kontrolu znalců při účtování odměn a náhrad za znalecké posudky, uveřejněných pod č. 2/1973 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR v částce 1-2 ročníku 1978.

g/ Podle § 127 odst. 1 o. s. ř. ustanoví soud znalce po slyšení účastníků.

Ze znění ustanovení § 127 odst. 1 o. s. ř. vyplývá, že účastníci by se měli ještě před tím, než soud vydal usnesení o ustanovení znalce, vyjádřit, zda má být tento důkaz prováděn, jakož i k osobě znalce, zejména z hlediska jeho odbornosti, zvýšených nákladů spojených se vzdáleností jeho bydliště od místa ohledání, jeho případného vyloučení apod. V Rozboru a zhodnocení úrovně občanského soudního řízení u soudů prvního stupně ve vybraných druzích soudní agendy, Pls 5/66 bývalého Nejvyššího soudu, bylo uvedeno, 6) že soud má ustanovit znalce po slyšení účastníků, aby znal jejich stanovisko před jeho ustanovením.

Tento postup by měl být pravidlem. Ovšem znění ustanovení § 127 odst. 1 o. s. ř. nevylučuje, aby tam, kde to odpovídá rychle a hospodárně vedenému řízení (tedy např. tam, kde je znalec ustanoven mimo jednání), byli účastníci vyzváni, aby se vyjádřili k osobě znalce až v usnesení, kterým byl znalec ustanoven. V žádném případě však není správný postup těch soudů, které vůbec nevyzývají účastníky k tomu, aby se vyjádřili k osobě znalce.

Nesprávný byl proto postup okresního soudu v Pelhřimově ve věci sp. zn. 2 C 149/77, kde se účastníci řízení předem vzdali námitek proti jakémukoli znalci.

Účastníci řízení se mohou k osobě znalce vyjádřit při jednání do protokolu, avšak mohou být i vyzváni, aby se vyjádřili v určené lhůtě. Není také vyloučeno, aby ve smyslu ustanovení § 101 odst. 3 o. s. ř. byla k této písemné výzvě připojena doložka, že nevyjádří-li se účastník ve stanovené lhůtě, bude se předpokládat, že nemá výhrady. Jde o soudcovskou lhůtu, jejíž délka se stanoví podle okolností konkrétního případu a může být prodloužena (§ 55 o. s. ř.).

V praxi se pro vyjádření účastníků k osobě znalce užívá výrazu námitky. Jde o výraz, který neodpovídá terminologii občanského soudního řádu; lze považovat za vhodnější vyzývat účastníky nikoli k podávání námitek proti osobě znalce, nýbrž k vyjádření se k osobě znalce. Výraz, že účastníci se k osobě znalce vyjadřují, vystihuje lépe tu skutečnost, že soud sice musí k tomuto vyjádření přihlídnout, že však (pokud neshledá důvodnými výhrady proti osobě znalce) ustanoví tuto osobu znalcem a s tvrzením účastníků, v němž jsou uplatňovány výhrady proti tomuto znalci, se vypořádá až v té části rozhodnutí ve věci, kde uvádí, jakými úvahami se řídil při hodnocení důkazů (§ 157 odst. 2 o. s. ř.). Pokud má soud za to, že výhrady proti osobě znalce jsou důvodné, nevydává zvláštní rozhodnutí, nýbrž usnesením ustanoví znalcem jinou osobu, jestliže se účastníci vyjadřovali k osobě znalce ještě před tím, než došlo k jeho ustanovení. Jinak, pokud se účastníci vyjadřovali k osobě znalce až po vydání usnesení, kterým byl ustanoven znalcem, změní toto usnesení a znalcem ustanoví jinou osobu. V odůvodnění tohoto usnesení uvede, proč se tak stalo, a vypořádá se s tvrzením

účastníků týkajícím se osoby znalce.

Nesprávně proto postupoval okresní soud v Českých Budějovicích pod sp. zn. 8 C 198/76, pokud dal znalci, proti jehož odbornosti měl účastník výhrady, souhlas k tomu, aby si přibral konzultanta.

Jestliže účastníci uvedou skutečnosti, z nichž vyvozují pochybnosti o nepodjatosti znalce, musí soud postupovat podle ustanovení § 17 o. s. ř. Tyto skutečnosti může účastník řízení sdělit kdykoliv, jakmile se o nich dozví (§ 15 odst. 2 o. s. ř.). Stejně soud postupuje i v případě, že znalec sám upozorní, jak to ukládá ustanovení § 11 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb., na skutečnosti, pro které je vyloučen.

3. Způsob zadávání posudku znalci

a/ Občanský soudní řád v ustanovení § 127 odst. 1 ukládá soudu, že má ustanovit znalce, neuvádí však výslovně, že se tak má stát usnesením. Z toho zřejmě některé soudy nesprávně vyvozují, že není třeba vydávat usnesení o ustanovení znalce. Nesprávnost tohoto postupu lze dovést již z Rozboru a zhodnocení úrovně občanského soudního řízení u soudů prvního stupně ve vybraných druzích soudní agendy, Pls 5/66 bývalého Nejvyššího soudu. 8) V něm bylo uvedeno, že usnesení o ustanovení znalce je usnesením, kterým se upravuje vedení řízení (§ 170 odst. 2 o. s. ř.), jímž soud není vázán a proti němuž není přípustné odvolání [§ 202 odst. 1 písm. a) o. s. ř.]. Stále se však objevují případy, kdy se soudy nesprávně omezují na to, že dávají znalci, který nebyl ve smyslu § 127 odst. 1 o. s. ř. ustanoven usnesením v konkrétní věci znalcem, písemné a někdy jen ústní pokyny, aby podal posudek.

Např. okresní soud v Hradci Králové ve věci vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, vedené pod sp. zn. 9 C 167/78, nevydal usnesení o ustanovení znalce. Znalci jenom dopisem sdělil, že se ustanovuje znalcem, a zadal mu úkoly.

Písemné vyhotovení usnesení o ustanovení znalce musí obsahovat kromě obecných náležitostí uvedených v § 169 odst. 1 o. s. ř. i náležitosti uvedené v § 13 odst. 1 vyhlášky č. 37/1967 Sb. Podle tohoto ustanovení je nutno znalci podle okolností konkrétního případu formou otázek vymezit jeho úkol tak, aby se zabýval jen takovými skutečnostmi, k jejichž posouzení je třeba odborných znalostí. V usnesení je také nutné ve smyslu ustanovení § 12 odst. 1 vyhlášky č. 37/1967 Sb. stanovit lhůtu, v níž má být znalecký úkon proveden. Je také třeba, pokud nejde o znaleckou činnost organizace, která posudek vždy podává písemně, určit, zda znalec má podat posudek ústně do protokolu či písemně. Jestliže má být posudek podán písemně, je nutno (článek 15 odst. 2 uvedené směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973) určit počet stejnopisů posudku, které má znalec spolu s originálem předložit. Jde-li o provedení důkazu krevní zkouškou, má být podle článku 19 téže směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973 dáno znalci poučení v něm uvedené.

Soudy v některých případech nestanovily lhůtu, v níž má znalec podat posudek, popřípadě ji stanovily neurčitě.

Ve věcech vedených pod sp. zn. 8 C 530/78 a 8 C 25/78 okresního soudu v České Lípě bylo znalci uloženo, aby podal posudek v době „co nejkratší“ a ve věci vedené pod sp. zn. 7 C 163/79 téhož soudu aby tak učinil „v přiměřené lhůtě“.

Ve věci vedené pod sp. zn. 6 C 896/78 téhož soudu byl nařízen důkaz krevní zkouškou v době, kdy dítěti byly 4 měsíce, a znalci bylo uloženo, aby podal posudek, „jakmile to dovolí věk dítěte“.

Stanovení určité lhůty k provedení znaleckého posudku je nutné především z hlediska rychlosti řízení. Zabrání zbytečným průtahům v řízení, vznikajícím tím, že znalci, nebyla-li jim stanovena lhůta k podání posudku, mohou podat posudky se značným zpožděním. Je to však nutné i proto, že se tak umožní soudům postihnout znalce v případě, že neprovede znalecký úkon včas. Jestliže totiž znalec

neprovedl znalecký úkon řádně a ve stanovené lhůtě, může mu být podle ustanovení § 17 odst. 2, věta poslední, zákona č. 36/1967 Sb. a podle ustanovení § 27 odst. 1 vyhlášky č. 37/1967 Sb. odměna přiměřeně zkrácena, popřípadě může mu být podle ustanovení § 27 odst. 2 vyhlášky č. 37/1967 Sb. odměna odepřena, jde-li o zvláště závažný případ nekvalitního provedení úkonu. Tato ustanovení soudy dostatečně nevyužívají.

Průtahy vznikají nejen tím, že někteří znalci podávají posudky se zpožděním, mnohdy až po urgencích, ale i ne zcela odpovědným přístupem některých soudů k vyřizování věcí.

Např. ve věci vedené pod sp. zn. 11 C 285/78 okresního soudu v Mostě bylo jednání odročeno 10. 3. 1978 k provedení důkazu znaleckým posudkem, znalec však byl ustanoven až 2. 11. 1978.

b/ Stále se vyskytují případy, v nichž soudy nevěnují pozornost tomu, aby znalec měl ve výsledcích řízení dostatečné podklady pro podání posudku a aby byl jeho úkol jasně a určitě vymezen. V Rozboru a zhodnocení úrovně občanského soudního řízení u soudů prvního stupně ve vybraných druzích soudní agendy, Pls 5/66 bývalého Nejvyššího soudu, se k tomu uvádí, /9/ že soudy při provádění důkazu znalce chybují, když si samy neujasní předmět znaleckého dokazování a znalce nedávají jasné pokyny o tom, k čemu má posudek směřovat, co jím má být objasněno a z jakého zjištěného skutečného stavu věci má znalec vycházet.

Okresní soud v Bruntále ve věci vedené pod sp. zn. 8 C 250/77, v níž šlo o náhradu za ztížení společenského uplatnění žalobkyně, uložil znalci, aby posoudil, jak je žalobkyně vyřazena „z politického, rodinného, turistického a pohlavního života“.

Okresní soud v Děčíně ve věci vedené pod sp. zn. 11 C 747/77 uložil znalci, aby „provedl odhad svršků, které jsou v držení účastníků“.

Ve věci vedené pod sp. zn. 6 C 372/77 okresního soudu v Nymburce bylo v řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů ponecháno na znalci, aby zjistil, které věci má ocenit.

Při vymezení úkolu znalci je nutno vzít v úvahu okolnosti konkrétního případu. Lze proto v některých případech vytyčit úkol znalci jenom obecně, zatím co někdy je nutné vymežit požadavek bližšími údaji a někdy pak je třeba tento úkol vymežit formou speciálně zaměřených otázek. V každém případě při vymezení úkolu znalci je nutné uvést, z jakého skutečného stavu má znalec vycházet, k čemu má přihlédnout a s čím se má vypořádat. Tam, kde výsledky dokazování prozatím nesvědčí jednoznačně pro existenci nebo neexistenci určité skutečnosti, z níž má znalec při podání posudku vycházet, a kde konečný závěr o tom bude možné učinit až v rozhodnutí ve věci, lze znalci uložit, aby se vyjádřil alternativně s přihlédnutím k oběma možnostem. Jinak by znalec sám hodnotil provedené důkazy a činil z nich závěry o tom, které skutečnosti jsou prokázány a které nikoli, což může učinit jen soud v odůvodnění rozhodnutí ve věci (§ 157 odst. 2 o. s. ř.).

4. Období občanského soudního řízení, v němž je důkaz znaleckým posudkem prováděn

Soudy někdy ve snaze co nejdříve skončit řízení ustanovují znalce předčasně, někdy současně s nařízením prvního jednání ve věci, aniž by měly náležitě zjištěny skutečnosti, z nichž měl znalec vycházet při podání posudku. To potom vede k tomu, že znalec se obrací na soud, aby doplnil dokazování nebo že si nesprávně sám dokazování doplňuje anebo podává posudek vycházející z nedostatečně zjištěného skutečného stavu věci.

Např. ve věci vedené pod sp. zn. 8 C 222/78 okresního soudu v Bruntále byl v řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů ustanoven znalec k vypracování posudku o ceně věcí hned po podání návrhu na zahájení řízení, ještě předtím než bylo zjištěno, které věci patří do tohoto spoluvlastnictví.

Ve věci vedené pod sp. zn. 2 C 76/77 okresního soudu v Pelhřimově, v níž šlo o náhradu škody, znalec sám požádal soud o doplnění řízení provedením důkazu výsledkem svědků a listinami.

Ve věci vedené pod sp. zn. 8 C 91/77 okresního soudu v Bruntále uložil soud znalci, aby v řízení, v němž šlo o náhradu škody, si sám opatřil důkazní materiál týkající se autonehody. Znalec pak soudu oznámil, že se mu nepodařilo opatřit si od orgánů SNB bližší podklady a že proto nemůže provést zadaný úkol.

Důkaz ohledáním předmětu podle ustanovení § 130 o. s. ř. provádějí soudy při jednání tehdy, je-li možné předmět k soudu dopravit; jinak provádějí ohledání na místě. Je-li k tomuto ohledání třeba odborných znalostí (§ 41 jednacního řádu pro okresní a krajské soudy), 10) popřípadě mají-li být výsledky ohledání podkladem nebo jedním z podkladů pro podání znaleckého posudku, umožňuje ustanovení § 127 odst. 3 o. s. ř., aby soud uložil účastníku řízení, popřípadě někomu jinému, kdo věc má u sebe, aby ji předložil znalci, aby mu podal vysvětlení, případně něco vykonal nebo snášel. Jde o procesní opatření, jehož účelem je zajistit provedení důkazu znaleckým posudkem. Nelze proto, pokud by účastník řízení nebo někdo jiný odmítl splnit jemu uloženou povinnost, nařídit výkon tohoto rozhodnutí. V takovém případě lze (jak již bylo uvedeno v rozhodnutí uveřejněném pod č. 29/1973 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek) užít za podmínek stanovených v § 52 a § 53 o. s. ř. prostředků v těchto ustanoveních uvedených.

O povinnosti účastníků, popřípadě jiných osob, předložit určitou věc, může rozhodnout jen soud. Znalec jim takovou povinnost nemůže ukládat a nemůže na nich sám splnění soudem uložené povinnosti vynucovat. Není proto správný postup těch soudů, které nevyužívají náležitě ustanovení § 127 odst. 3 o. s. ř. a neukládají účastníkům řízení, popřípadě jiným osobám, aby splnili povinnosti v něm uvedené, je-li to třeba k podání posudku.

Ve věci vedené pod sp. zn. 12 C 843/74 okresního soudu v Kladně znalec správně požádal, aby mu soud opatřil podklady potřebné k podání posudku, když tak soud neučinil ještě předtím, než zadal znalci podání posudku. Naproti tomu ve věci vedené pod sp. zn. 5 C 707/73 okresního soudu v Mladé Boleslavi si znalec sám nesprávně opatroval od účastníků řízení podklady pro podání posudku.

Má-li posudek podat znalec z oboru zdravotnictví, je třeba, aby soudy při ustanovení znalce a při zadávání úkolu a znalci při podávání posudku respektovali zvláštní úpravu, která je dána pro podávání některých posudků znalci z tohoto oboru v ustanovení článku 18 směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR o organizaci, řízení a kontrole znalecké a tlumočnické činnosti č. 3/1973 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR, zejména pokud jde o nutnost souhlasu občana k tomu, aby byla znalci dána k dispozici zdravotnická dokumentace, která se týká jeho léčení, ošetřování nebo vyšetření. Část instrukce ministerstva zdravotnictví ČSR z 5. 4. 1972, týkající se i povinnosti zdravotnických pracovníků zachovávat mlčenlivost, byla přetištěna sdělením uveřejněným pod č. 15/1972 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR v částce 8-10 ročníku 1972.

5. Kvalita znaleckých posudků

a/ Formální náležitosti znaleckých posudků jsou stanoveny v § 13 odst. 2 až 6 vyhlášky č. 37/1967 Sb. Podle tohoto ustanovení musí znalecký posudek obsahovat nález, tj. popis zkoumaného materiálu, popřípadě jevů, a souhrn skutečností, k nimž znalec při úkonu přihlížel, dále posudek (v užším slova smyslu), tj. výčet otázek, na které měl znalec odpovědět, a odpovědi na ně, a znaleckou doložku, tj. označení seznamu, v němž znalec je zapsán, a oboru, v němž je oprávněn podávat posudek, a číslo položky, pod kterou byl úkon zapsán ve znaleckém deníku. Vyhláška v tomto směru nerozlišuje mezi posudky podávanými písemně a mezi posudky podávanými ústně do protokolu, takže náležitosti v ní uvedené musí mít i posudek podávaný ústně. Tomu tak mnohdy není, zejména nejsou při posudku podávaném ústně do protokolu uváděny údaje, které jsou předmětem znalecké doložky, ačkoliv to

výslovně požaduje ustanovení § 13 odst. 6 vyhlášky č. 37/1967 Sb. Posudek podávaný písemně musí být na každém vyhotovení znalcem podepsán a opatřen pečeti (§ 13 zákona č. 36/1967 Sb.). V posudku podávaném ústavem, který lze podat jen písemně, musí být uvedeno, kdo posudek připravoval a kdo může v případě potřeby jeho správnost potvrdit a podat k němu vysvětlení (§ 22 zákona č. 36/1967 Sb.).

Jestliže je posudek podáván znalcem, který není zapsán v seznamu znalců, je třeba v zájmu přehlednosti, přesvědčivosti a přezkoumatelnosti posudku trvat na tom, aby i takový posudek měl nálezu a posudek v užším slova smyslu.

V rozhodnutí uveřejněném pod č. 47/1955 Sbírky rozhodnutí čs. soudů [toto rozhodnutí bylo sice vydáno před 1. 4. 1964, tedy před tím, než nabyl účinnosti občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb.), zásada v něm obsažená je však použitelná nadále] se uvádí, že k tomu, aby soud mohl odpovědně hodnotit znalecký posudek, nesmí se znalec omezit na podání odborného závěru (tedy posudku v užším slova smyslu), nýbrž soud musí mít možnost z posudku poznat, ze kterých zjištění znalec vycházel a na základě jakých úvah došel ke svému závěru (tedy znalecký posudek musí obsahovat i nálezu). Takto však někteří znalci nepostupují a ani soudy na nich mnohdy nevyžadují dodržování povinností, které jsou znalcům uloženy ustanovením § 13 zákona č. 36/1967 Sb. a § 13 vyhlášky č. 37/1967 Sb. Soudy si mnohdy neuvědomují význam nálezuové části znaleckého posudku a nezabývají se tím, zda znalec bral v úvahu všechny rozhodné skutečnosti a zda posudek spočívá na úplných podkladech, a v případě nekvalitně provedeného úkonu nevyužívají možnosti finančně postihnout znalce při určení odměny.

Ve věci vedené pod sp. zn. 9 C 90/76 okresní soud v Českých Budějovicích správně uložil znalci, aby vypracoval posudek znovu, když zjistil, že jím vypracovaný posudek neobsahuje nálezu a znaleckou doložku a že otisk znalecké pečeti je nečitelný. Odměnu pak znalci přiznal nižší částkou, než jím byla účtována, s poukazem na to, že došlo k opožděnému vyhotovení znaleckého posudku.

b/) Věcná správnost znaleckého posudku závisí nejen na odbornosti, znalostech a zkušenostech znalce a na tom, s jakou odpovědností přistupuje k podání posudku, ale i na tom, jak soud zodpovědně zadává znalci úkol. Zejména je nutné, aby soud před zadáním úkolu znalci dostatečně objasnil skutečnosti potřebné k podání posudku a aby v zadání úkolu jasně a určitě formuloval, k čemu se má znalec vyjádřit a co má být jeho posudkem objasněno.

Ke zkvalitnění znaleckého posudku přispívá, že znalec má podle ustanovení § 10 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb. právo tam, kde to vyžaduje povaha věci, přibrat k posouzení zvláštních dílčích otázek konzultanta. Znalec je také oprávněn (§ 14 zákona č. 36/1967 Sb.), je-li to k podání posudku třeba, využívat přístrojů, zařízení a materiálů organizace, u níž pracuje. Je-li to nezbytné, je i jiná organizace (s výjimkou organizací, jejichž zařízení plní zvláštní úkoly ve veřejném zájmu), která má potřebné přístroje, zařízení a materiál, povinna umožnit znalci jejich použití na jeho žádost. Jde o povinnost, která je organizaci uložena přímo zákonem, takže organizace je za podmínek uvedených v ustanovení § 14 zákona č. 36/1967 Sb. povinna tak učinit, jakmile se na ni znalec obrátí. Není proto třeba, aby soud vydával rozhodnutí podle ustanovení § 127 odst. 3 o. s. ř. Organizace má nárok na náhradu nákladů s tím spojených proti znalci, který je oprávněn takto jím zaplacené částky účtovat jako hotové výlohy.

Podle ustanovení § 18 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb. má znalec kromě odměny za podání posudku právo na úhradu nákladů, které účelně vynaložil v souvislosti se znaleckým posudkem. Tyto náklady jsou příkladmo uvedeny v § 18 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb. Na ustanovení § 18 odst. 1 a 2 zákona č. 36/1967 Sb. navazuje ustanovení článku 23 a nasl. již uvedené směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973.

Ke studiu odborné literatury lze podle článku 23 odst. 2 této směrnice přihlídnout jen tehdy, když znalec dovodí nebo doloží, že jde o výjimečný případ vyžadující zvláštní studium nad rámec doplňování znalostí, které je nutno předpokládat u znalce příslušného oboru.

Na náhradu nákladů spojených s přibráním konzultanta má znalec podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb. právo jenom v případě, že soud vyslovil souhlas s jeho přibráním. Podle článku 26 odst. 2 uvedené směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973 lze tento souhlas udělit i dodatečně, a to i v rozhodnutí, kterým se rozhoduje o náhradě nákladů spojených se znaleckým posudkem. V rozhodnutí uveřejněném pod č. 17/1971 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek bylo uvedeno, že přibrání konzultanta ustanoveným znalcem k posouzení dílčích otázek znamená společné projednání těchto otázek znalcem s další osobou, který má přibližně stejnou odbornou úroveň. Součinnost konzultanta se znalcem při vypracování posudku není přípravnou prací ve smyslu ustanovení § 24 odst. 4 vyhlášky č. 37/1967 Sb. Nelze proto při posuzování nákladů spojených s přibráním konzultanta vycházet z odměny za přípravné práce, nýbrž je nutno částky, které znalec účtuje jako odměnu konzultanta, posuzovat jako náklady spojené se znaleckým posudkem (článek 26 odst. 1 uvedené směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973).

Ve věci vedené pod sp. zn. 8 C 187/78 okresního soudu v České Lípě znalec z oboru patentů a vynálezů účtoval bez bližšího odůvodnění v odměně za 27 hodin i odměnu za konzultaci s odbornými pracovníky a za studium „předpisů“.

Ve věci vedené pod sp. zn. 8 C 921/78 téhož soudu znalec z oboru zdravotnictví, který posuzoval způsobilost účastníka k výkonu určité práce, účtoval v celkové odměně za 22 hodin i odměnu za studium odborné literatury a konzultaci s odborníky, a to bez bližšího vysvětlení.

Ve věci vedené pod sp. zn. 10 C 362/78 okresního soudu v Chomutově znalec účtoval a soud přiznal kromě jiného i odměnu za 1 hodinu studia usnesení a „dopisů“.

Ve věci vedené pod sp. zn. 7 C 1115/78 okresního soudu v Litoměřicích, v níž šlo o náhradu škody vzniklé uhynutím včel, účtoval znalec bez bližšího odůvodnění odměnu za studium „příslušných předpisů“ a soud i tuto odměnu přiznal.

6. Hodnocení důkazu znaleckým posudkem

Soudy stále ještě chybují v tom, že v mnoha případech přejímají nekriticky závěry obsažené v posudku znalce, aniž by tento důkaz hodnotily způsobem uvedeným v § 132 o. s. ř.

Ustanovení § 132 o. s. ř. vyjadřuje zásadu volného hodnocení důkazů, neboť ukládá soudu, aby hodnotil určitý důkaz sám podle vlastní úvahy. To ovšem neznamená, že jde o libovůli, že soud může vyslovovat jenom své domněnky, nedostatečně podložené výsledky řízení, a své ryze subjektivní názory. I při tomto volném hodnocení je třeba odůvodnit výsledky, k nimž soud došel při hodnocení jednotlivých důkazů.

Ustanovení § 132 o. s. ř. platí pro hodnocení důkazů vůbec, a tedy i pro hodnocení důkazů znaleckým posudkem; přesto však je tu při hodnocení důkazu určitý rozdíl, který je vyvolán některými zvláštnostmi tohoto důkazu. V rozhodnutí uveřejněném pod č. 4/1969 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR bylo uvedeno, že soud hodnotí důkaz znaleckým posudkem jako každý jiný důkaz, že však tam, kde se chce při hodnocení výsledků řízení odchýlit od výsledku tohoto důkazu, musí svůj postup přesvědčivě odůvodnit. I v tom dochází k pochybením, třebaže jde o výjimečné případy, kdy se soudy odchyľují od závěrů znalce.

Při hodnocení důkazu znaleckým posudkem se soud musí zabývat tím, zda posudek znalce má všechny formální náležitosti, tedy zda závěry uvedené ve vlastním posudku jsou náležitě odůvodněny

a zda jsou podloženy obsahem nálezu, zda znalec vyčerpал úkol v rozsahu, jak mu byl zadán, zda přihlédl ke všem skutečnostem, s nimiž se měl vypořádat, zda jeho závěry jsou podloženy výsledky řízení a nejsou v rozporu s výsledky ostatních provedených důkazů. Soud však nemůže přezkoumávat věcnou správnost odborných závěrů znalce, neboť k tomu soudci nemají odborné znalosti anebo je nemají v takové míře, aby mohli toto přezkoumání zodpovědně učinit. To však neznamená, že je soud vázán znaleckým posudkem, že jej musí bez dalšího převzít. Pokud soud má pochybnosti o věcné správnosti znaleckého posudku, nemůže jej nahradit vlastním názorem, nýbrž musí znalci uložit, aby podal vysvětlení, posudek doplnil nebo jinak odstranil jeho nedostatky, popřípadě aby vypracoval nový posudek, nebo musí ustanovit jiného znalce, aby věc znovu posoudil a vyjádřil se i ke správnosti již podaného posudku.

Ve věci vedené pod sp. zn. P 31/76 obvodního soudu pro Prahu 9, v níž šlo o úpravu styku otce s nezletilým dítětem, soud prvního stupně učinil v odůvodnění rozsudku zjištění ze znaleckého posudku v rozporu s jeho obsahem, přehlédl některé závěry posudku a nevypořádal se s nimi. Tyto nedostatky spojené s nedostatky ve skutkových zjištěních vedly ke zrušení tohoto rozsudku odvolacím soudem.

Ve věci vedené pod sp. zn. 13 C 115/77 okresního soudu v Karlových Varech, v níž šlo o placení úhrady za dodávku tepla, se soud prvního stupně odchýlil od závěrů znaleckého posudku a nevysvětlil, proč se tak stalo. Tyto závady ve spojení s nedostatky ve skutkovém zjištění vedly ke zrušení rozsudku soudu prvního stupně odvolacím soudem.

7. Písemný posudek znalce a výslech znalce, použití ustanovení § 127 odst. 4 o. s. ř. a využívání posudku podaného v jiném řízení

a/ Ustanovení § 127 odst. 1 o. s. ř. umožňuje soudu, aby znalci uložil podat posudek buď v písemné, nebo ústní formě, a aby se v odůvodněných případech spokojil místo výslechu znalce s písemným posudkem. Ustanovení § 39 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy 10) k tomu uvádí, že soud, který uložil znalci, aby posudek zpracoval písemně, uváží, zda je posudek spolehlivý a úplný a zda je možné spokojit se s tímto posudkem a upustit od předvolání znalce k jednání. Ve zprávě Nejvyššího soudu ČSSR zhodnocující praxi soudů při výkladu a aplikaci novely k občanskému soudnímu řádu, [Plsf 2/74](#), uveřejněné pod č. 1/1975 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, byly uvedeny některé příklady, kdy se lze spokojit s písemným posudkem. Bylo také uvedeno, že tento postup bude praktický zejména tam, kde lze důvodně předpokládat, že k doplnění nebo objasnění posudku nebudou vznášeny dotazy (viz str. 4 a 5 ročníku 1975 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek).

Soudy takto ve většině případů postupují a zpravidla se omezují na provedení důkazu posudkem, který znalec vypracoval písemně. K jednání volají znalce zpravidla jen tam, vznikají-li pochybnosti o správnosti nebo úplnosti posudku. Soudy např. neprovádějí výslech znalce ve věcech, v nichž znalec nemůže danou problematiku svou výpovědí objasnit více, než se to stalo v písemném posudku, jako tomu je např. při provádění důkazu krevní zkouškou. Provádějí však výslech znalce např. v řízení o výchově nezletilých dětí.

V některých případech se soudy spokojily s písemným posudkem, ačkoli bylo třeba odstranit pochybnosti, které posudek vyvolával.

Např. ve věci vedené pod sp. zn. 18 C 78/77 okresního soudu v Teplicích, v níž šlo o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, namítla odpůrkyně, že nesouhlasí s odhadem rodinného domku obsaženým v písemném znaleckém posudku. Soud prvního stupně se přesto s tímto posudkem spokojil a znalce nevyslechl.

Je věcí soudů, aby znalci uložily podání posudku ve formě, která se vzhledem k okolnostem

konkrétního případu jeví jako nejúčelnější. Pokud při zadání úkolu znalci soudy neuvedou, v jaké formě má být posudek podán, podávají znalci posudek písemně a již z toho, že jim byla uložena lhůta k podání posudku, vyvozují, že má být posudek podán písemně.

Podání písemného posudku je v praxi soudů pravidlem a k podání ústního posudku dochází jen výjimečně.

Ve zprávě občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR o zhodnocení praxe soudů při rozhodování o náhradě škody ve věcech, jimž předcházelo adhezní řízení, [Cpj 35/78](#), schválené plénem Nejvyššího soudu ČSR pod Pls 2/79 (uveřejněné pod č. 22/1979 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek), se uvádí, že pouhý výsledek znalce přichází v úvahu tehdy, je-li v občanském soudním řízení uplatňován nárok na náhradu škody způsobené trestným činem. Pokud soudy v takovém případě v občanském soudním řízení neprovedou ve smyslu ustanovení § 129 o. s. ř. důkaz znaleckým posudkem podaným v předcházejícím trestním řízení a ustanoví znalce v občanském soudním řízení toho znalce, který podával posudek v trestním řízení, pak zpravidla není třeba, aby tu znalec podával písemný posudek, nýbrž stačí provést jeho výsledek k posudku podanému v trestním řízení (srov. str. 489 ročníku 1975 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek).

b/ Podle ustanovení § 127 odst. 4 o. s. ř. může soud místo znaleckého posudku použít potvrzení nebo odborné vyjádření příslušného orgánu, o jehož správnosti nemá pochybnosti. Podle ustanovení § 39 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy 10) v takovém případě soud posoudí správnost posudku a uváží, zda může upustit od ustanovení znalce, ačkoliv by jinak bylo nutné provést důkaz znaleckým posudkem. V již citované zprávě uveřejněné pod č. 1/1975 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek se k tomu uvádí, že soud přitom uváží okolnosti konkrétního případu, zejména i význam skutečnosti, jejíž posouzení závisí na odborných znalostech. Jde o důkaz, který svou povahou je obdobou znaleckého posudku, takže účastníci mohou proti němu vznést výhrady, které by jim příslušely proti znaleckému posudku (srov. str. 5 ročníku 1975 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek).

Ve věci vedené pod sp. zn. 7 C 27/78 okresního soudu v České Lípě bylo vyžádáno odborné vyjádření Československých automobilových opravů o tom, zda žalovaným provedené práce na motoru a převodovce automobilu splňují požadavky kladené na generální opravu.

Ve věci vedené pod sp. zn. 10 C 362/78 okresního soudu v Chomutově vycházel soud prvního stupně z potvrzení garážového družstva o hodnotě garáže ke dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

c/ Rovněž posudek podaný znalce v jiném řízení je v občanském soudním řízení využíván ojedinele.

Tento postup přichází v úvahu zejména tehdy, jde-li v občanském soudním řízení o nárok na náhradu škody způsobené trestným činem. Ve zprávě občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR o zhodnocení praxe soudů při rozhodování o náhradě škody ve věcech, jimž předcházelo adhezní řízení, [Cpj 35/78](#), schválené plénem Nejvyššího soudu ČSR pod Pls 2/79 (viz č. 22/1979 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, str. 200), se konstatuje, že soudy v občanském soudním řízení nepřehlížejí znalecké posudky podané v předcházejícím trestním řízení a provádějí jimi důkaz v souladu s ustanovením § 129 o. s. ř. Na povaze tohoto důkazu jako důkazu listinou nic nezměnila ani novela k občanskému soudnímu řádu (zákon č. 49/1973 Sb.), která v ustanovení § 127 odst. 4 o. s. ř. pouze připouští, aby místo posudku znalce bylo použito potvrzení nebo odborné vyjádření příslušného orgánu, o jejichž správnosti nemá soud

pochybnosti. I těmito listinami je prováděn důkaz způsobem stanoveným v § 129 o. s. ř.

Ve zprávě občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu SSR ke zhodnocení rozhodování soudů ve

věcech týkajících se odpovědnosti podle ustanovení § 176 zák. práce, [Cpj 50/75](#), uveřejněné pod č. 12/1976 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, se uvádí, že v některých případech nestačí provést důkaz konstatováním obsahu posudku podaného v trestním řízení podle ustanovení § 129 o. s. ř., nýbrž je nutné provést důkaz znaleckým posudkem podle ustanovení § 127 odst. 1 o. s. ř.

Ve věci vedené pod sp. zn. 7 C 271/77 okresního soudu v Českých Budějovicích, v níž šlo o náhradu škody při střetu motorových vozidel, ustanovil soud prvního stupně znalce, jemuž správně uložil, aby své závěry zkonfrontoval se závěry posudku podaného jiným znalcem v předcházejícím trestním řízení.

d/ Podle ustanovení § 12 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb. a § 15 vyhlášky č. 37/1967 Sb. mohou znalci podávat posudky i mimo řízení na základě dohody s občanem nebo organizací. Občané (organizace) pak v občanském soudním řízení předkládají tyto posudky k důkazu. Dochází k tomu zejména tehdy, jde-li o odhad movitých i nemovitých věcí. Nejde o důkaz znaleckým posudkem ve smyslu ustanovení § 127 o. s. ř., takže tu nelze znalce, který takový posudek vypracoval, volat k jednání a jako znalce vyslyšet, pokud nebyl v občanském soudním řízení ustanoven znalcem. Jde o důkaz znaleckým posudkem jako listinou, tedy o důkaz podle ustanovení § 129 o. s. ř.

V občanském soudním řízení k tomu dochází např. v některých případech řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Soudy se správně s tímto posudkem spokojují tam, kde nevznikají pochybnosti o jeho správnosti a úplnosti a kde ani účastníci řízení nemají výhrady. Jinak nařizují důkaz znaleckým posudkem podle ustanovení § 127 odst. 1 o. s. ř. (pokud se nerozhodnou pro postup podle ustanovení § 127 odst. 4 o. s. ř.) a znalci ukládají, aby se vyjádřil i k obsahu znaleckého posudku podaného mimo řízení.

8. Přezkoumání posudku jiným znalcem, vědeckým ústavem nebo jinou organizací

K přezkoumání znaleckého posudku jiným znalcem dochází zpravidla jen v řízení o určení otcovství, když krevní zkouška vylučuje otcovství žalovaného. V jiných druzích agendy k tomu dochází jen ojediněle.

Přezkoumání znaleckého posudku vědeckým ústavem nebo jinou institucí se provádí zcela výjimečně.

Ve věci vedené pod sp. zn. 5 C 747/76 okresního soudu v Uherském Hradišti byl vyžádán revizní posudek od Ústavu soudního inženýrství pro rozpory mezi znaleckým posudkem podaným v trestním řízení soudním a v občanském soudním řízení.

Ve věci vedené pod sp. zn. 6 C 145/75 okresního soudu v Českých Budějovicích, v níž šlo o náhradu škody na zdraví způsobené při střetu automobilu s vlakovou soupravou, byl znalecký posudek, v němž šlo o posouzení funkce zabezpečovacího zařízení na železničním přejezdu a jenž byl podán Vysokým učením technickým - Ústavem soudního inženýrství, přezkoumán další institucí, a to Výzkumným ústavem železničním.

Okresní soud v Chomutově ve věci vedené pod sp. zn. 7 C 284/74, v níž šlo o náhradu škody z pracovního úrazu ustanovil k podání posudku, který měl být podkladem pro posouzení příčinné souvislosti mezi pracovním vypětím žalobce a infarktem myokardu, znalce s vědeckou kvalifikací. Po podání posudku tímto znalcem, ustanovil soud dalšího znalce, tentokrát bez vědecké kvalifikace, který dospěl ke stejnému závěru jako první znalec. Na to vyžádal posudek od lékařské fakulty, která potvrdila správnost závěrů obou znalců. V odůvodnění rozsudku byly všechny tři posudky toliko chronologicky seřazeny, nebyly hodnoceny a z odůvodnění rozsudku není patrné, proč takto soud postupoval. Zejména není patrné, proč měl znalec s nižší kvalifikací přezkoumávat posudek znalce s vyšší kvalifikací a proč měla podávat posudek lékařská fakulta, když závěry obou posudků vyzněly

shodně, popřípadě proč nebyl posudek fakulty vyžádán hned po podání prvního posudku.

9. Další poznatky z některých druhů občanské soudní agendy a z řízení před státním notářstvím

a) Způsobilost k právním úkonům:

Specifičnost řízení o způsobilosti k právním úkonům je dána, pokud jde o provádění důkazu znaleckým posudkem, ustanovením § 187 odst. 3 o. s. ř., podle něhož soud v tomto řízení vždy vyslechne znalce o zdravotním stavu vyšetřovaného. Tím je vyslovena jednak obligatornost provedení důkazu znaleckým posudkem v tomto řízení, takže soudy nemohou postupovat podle ustanovení § 127 odst. 4 o. s. ř. a nemohou podle ustanovení § 129 o. s. ř. provádět důkaz znaleckým posudkem podaným v trestním nebo jiném řízení, popřípadě posudkem, který u znalce objednal občan nebo organizace, jako listinou, a soud se také nesmí v žádném případě spokojit s písemným posudkem, který byl podán znalcem ustanoveným v tomto řízení. 11)

V řízení o způsobilosti k právním úkonům má rozhodnutí soudu závažné právní a společenské důsledky pro občana, o jehož způsobilost jde. Rozhodnutí o tom, zda má být občan zbaven způsobilosti k právním úkonům, popřípadě v této způsobilosti omezen a v jakém rozsahu se tak má stát, závisí především na posouzení existence, druhu, rozsahu a trvání duševní choroby a jejího vlivu na chování občana v rodině, na pracovišti a ve společnosti. Jde o posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Je proto nutné v tomto řízení věnovat zvláštní pozornost provádění důkazu znaleckým posudkem.

Při provádění důkazu znaleckým posudkem soudy nejčastěji chybují v tom, že podceňují význam tohoto řízení a právní a společenské důsledky rozhodnutí. Ve snaze vyřídit věc co nejrychleji, nezjišťují náležitě skutečnosti, z nichž by měl znalec při podání posudku vycházet a s nimiž by se měl vypořádat. Neuvědomují si mnohdy hranici mezi zjištěním skutkového stavu (k němuž je v tomto řízení třeba odborných znalostí, jde-li o zjištění existence, druhu, rozsahu a trvání duševní choroby), odborným posouzením skutkového stavu (tedy toho, jak duševní choroba ovlivňuje jednání občana a jeho chování v rodině, na pracovišti a ve společnosti) a právním posouzením (tedy závěrem o tom, zda má být občan zbaven způsobilosti k právním úkonům či zda a v jakém rozsahu má být této způsobilosti omezen). V důsledku toho zadávají úkol znalci nepřesně, neúplně nebo tak, že mu tím dávají možnost zasahovat do právní problematiky věci. Soudy také mnohdy přehlížejí, že právní posouzení náležitě zjištěného a znalcem odborně posouzeného stavu věci je výhradně věcí soudu. Pokud se znalec vyjadřuje i k právní problematice, tedy např. konkrétně uvádí, v jakých směrech má být občan omezen ve způsobilosti k právním úkonům, může jít jenom o doporučení, jaká opatření považuje znalec podle svých zkušeností a odborných znalostí za vhodná k ochraně osoby trpící duševní poruchou, takže soudy k nim sice musí přihlídnout a vypořádat se s nimi, nemohou je však bez dalšího přebírat.

Tak se objevuje v posudcích znalců např. závěr o tom, že osoba, o jejíž způsobilost k právním úkonům jde, není schopna uzavírat jakékoli smlouvy, že však je schopna bez omezení nakládat s určitou pevně stanovenou peněžitou částkou. Pokud soudy tento závěr převezmou do výroku rozsudku určujícího rozsah omezení způsobilosti k právním úkonům, vyvolají tím pochybnosti o rozsahu této způsobilosti. V důsledku toho pak mohou v konkrétním případě vzniknout pochybnosti o platnosti např. kupní smlouvy tam, kde kupní cena nepřesahuje částku, s níž je občan oprávněn bez dalšího disponovat. Jde o to, že takový občan je na jedné straně oprávněn nakládat s určitou peněžitou částkou [tedy i k tomu, aby si za ni opatřil (koupil) jinou věc], na druhé straně není oprávněn uzavírat žádnou smlouvu, tedy ani kupní smlouvu, bez ohledu na to, co je jejím předmětem a jak vysoká cena byla dohodnuta.

Okresní soud v Karviné ve věci vedené pod sp. zn. 31 Nc 1109/78 rovněž nesprávně uložil znalci, aby „vymezil rozsah omezení způsobilosti občana k právním úkonům podle ustanovení § 10 odst. 2 o. s. ř.“.

Problematikou provádění důkazu znaleckým posudkem v řízení o způsobilosti k právním úkonům se zabývalo rozhodnutí uveřejněné pod č. 44/1967 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, v němž se uvádí, že znalecký posudek nemůže v tomto řízení nahradit nedostatky ve skutkovém zjištění.

Podrobněji a v širších souvislostech se problematikou řízení o způsobilosti k právním úkonům a v tomto rámci i prováděním důkazu znaleckým posudkem zabývala zpráva občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR o úrovni řízení a rozhodování soudů o způsobilosti k právním úkonům, [Cpj 160/76](#) (viz č. 3/1979 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

Některé soudy stále ještě ustanovují znalce hned po zahájení řízení o způsobilosti k právním úkonům bez provedení jakýchkoli důkazů, zadávají úkol znalci tak, že mu tím dávají příležitost k zasahování do právní problematiky věci a jeho závěry nekriticky přejímají. Nedbají také o to, aby ve znaleckém posudku měly podklady pro posouzení vhodnosti některých procesních opatření, a to např. zda má být upuštěno od výslechu vyšetřovaného (§ 187 odst. 2 o. s. ř.) nebo zda mu má být doručeno rozhodnutí o způsobilosti k právním úkonům (§ 189 odst. 2 o. s. ř.).

b) Určení otcovství:

V řízení o určení otcovství je důkaz znaleckým posudkem převážně prováděn jako důkaz krevní zkouškou. Ve zprávě občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR o zhodnocení úrovně soudního řízení a rozhodování ve věcech určení otcovství, [Cpj 41/79](#) (viz č. 20/1980 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek), která se podrobně zabývala prováděním důkazu krevní zkouškou, se konstatuje, že využívání nových vědeckých poznatků z oboru hematologie rozšířilo možnosti znaleckého dokazování při určování otcovství a zvýšilo jeho důkazní hodnotu při objasňování důležitých skutečností.

Soudy těchto možností využívají a tam, kde krevní zkouška vyloučila otcovství, provádějí důkaz revizní krevní zkouškou (vrchním dobrozdáním). Vedle důkazu krevní zkouškou se provádějí důkazy znaleckými posudky podávanými znalci z jiných oborů nebo odvětví. Při provádění důkazu znaleckým posudkem v řízení o určení otcovství je v těchto případech nutno postupovat zpravidla od znaleckého posudku s menší vylučovací schopností, který bývá méně nákladný, ke znaleckým posudkům s větší vylučovací schopností. Soudy někdy nařizují důkaz znaleckým posudkem předčasně bez ohledu na hospodárnost řízení.

Např. ve věci vedené sp. zn. 7 C 187/78 okresního soudu v Jablonci nad Nisou nařídil soud zároveň s prvním jednáním důkaz znalcem z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví, a znalcem z oboru zdravotnictví, odvětví hematologie.

c) Věci péče o nezletilé:

Již v Rozboru o zhodnocení rozhodování soudů o výchově a výživě nezletilých dětí, [Pls 4/67](#) bývalého Nejvyššího soudu, /12/ se kromě jiného hodnotí i forma spolupráce soudů s odborníky z oboru zdravotnictví z odvětví pedopsychiatrie, popřípadě pediatrie, zejména při zjišťování podkladů pro rozhodování o právech a povinnostech rodičů k nezletilému dítěti.

Ve věcech péče o nezletilé je znalecké dokazování znalci z oboru školství a kultury, odvětví psychologie, a znalci z oboru zdravotnictví (odvětví psychiatrie, popřípadě pediatrie) značně náročné, a je proto nutné k jeho provádění přistupovat uvážlivě za podmínek stanovených zákonem. Zejména je třeba s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu uvážit, které skutečnosti mají být

posouzeny na základě odborných znalostí a podle toho ustanovit znalce z odpovídajícího oboru a odvětví. Pozornost je nutno věnovat tomu, aby byl znalci náležitě vymezen úkol, zejména aby nebylo znalci ukládáno vyjádřit se tak, že již nejde o odborné posouzení zjištěných skutečností, nýbrž o právní posouzení. Nesprávně proto postupují soudy, pokud znalci kladou otázky, jako např. kterému z rodičů má být dítě svěřeno do výchovy, zda má být některému z rodičů zakázán styk s dítětem, popřípadě tento styk omezen, apod.; nelze ovšem vyloučit, aby znalec doporučil v posudku určité opatření, které se mu jeví jako vhodné v zájmu zajištění řádného vývoje dítěte.

V řízení o rozvod manželství vedeném pod sp. zn. 7 C 1091/78 okresní soud v Děčíně uložil nesprávně znalci, aby určil, „který z rodičů skýtá záruku řádné výchovy dětí po rozvodu a zda je vhodná oddělená výchova dětí každým z rodičů“.

d) Určování ceny nemovitostí:

Posouzení přiměřenosti ceny nemovitých staveb, popřípadě určení jejich ceny, vyžaduje posouzení skutečností (jako např. stavební vybavenosti, rozsahu, stáří, míry opotřebení apod.), pro něž jsou zapotřebí odborné znalosti, takže je nutné provádět důkaz znaleckým posudkem. V tom směru v praxi soudů k pochybením nedochází a soudy zpravidla provádějí důkaz znaleckým posudkem podle ustanovení § 127 odst. 1 o. s. ř.

Zásadně je povinností soudů, aby před zadáním úkolu znalci zjistily všechny skutečnosti rozhodné pro podání znaleckého posudku. Při odhadu staveb podle vyhlášky č. 43/1969 Sb. /13/ o cenách staveb v osobním vlastnictví a náhradách za vyvlastnění je však někdy třeba odborných znalostí nejen k posouzení zjištěných skutečností, ale i k jejich zjištění. Pokud tedy ohledání stavby má být provedeno jako důkaz podle ustanovení § 130 o. s. ř. nebo pokud má být podkladem anebo jedním z podkladů pro podání znaleckého posudku, je nezbytná účast znalce tam, kde by bez jeho odborných znalostí nemohly být řádně zjištěny všechny skutečnosti rozhodné pro ocenění nemovitosti.

Častým pochybením je, že soudy zpravidla nekriticky přejímají závěry znaleckého posudku a nezabývají se tím, zda posudek má po formální stránce všechny náležitosti a zda nevyvolává pochybnosti o věcné správnosti. Při odhadu nemovitostí znalcem se velmi úzce prolíná odborné posouzení zjištěných skutečností nejen s jejich zjišťováním, ale i s jejich právním posouzením. Je nutné vycházet z toho, že určení ceny stavby, popřípadě posouzení její přiměřenosti, je právním posouzením skutečností zjištěných a znalcem odborně posouzených. Nelze proto nekriticky přejímat, jak se zpravidla děje, cenu stanovenou znalcem. Pokud tedy znalec v posudku stanoví cenu nemovitosti, jde o jeho vyjádření učiněné na základě jeho odborných znalostí a zkušeností, k němuž soudy sice musí přihlídnout a s nímž se musí při hodnocení důkazů (§ 132 o. s. ř.) vypořádat, jež však není pro ně závazné.

Při určování ceny obytného domu mohou vzniknout pochybnosti o tom, zda jde o rodinný domek či o jiný obytný dům. Posouzení toho, o jaký dům jde, je právním posouzením; přesto však znalci, kteří provádějí odhad domu, se musí vypořádat s touto otázkou a musí si především ujasnit, o jaký dům jde. V tomto případě znalec sice provádí právní posouzení, ovšem jen předběžné, které nebrání tomu, aby soudy nezávisle na jeho názoru dospěly na základě řádně zjištěného skutečného stavu věci k jinému právnímu závěru a aby znalci uložily vycházet z tohoto právního posouzení.

Státní notářství (jak v řízení o dědictví, tak i v řízení o registraci smluv) se poměrně často spokojují se znaleckým posudkem, který znalec vypracoval na základě dohody s některým z účastníků řízení, pokud proti jeho správnosti nemají ostatní účastníci řízení výhrady. S tímto postupem lze souhlasit, jestliže se tento důkaz provede nikoliv jako důkaz znaleckým posudkem podle ustanovení § 127 odst. 1 o. s. ř., 14) nýbrž jako důkaz listinou podle ustanovení § 129 o. s. ř. Tato listina není veřejnou listinou ve smyslu ustanovení § 134 o. s. ř. a nemá průkaznost v tomto ustanovení uvedenou; musí

mít podstatné náležitosti znaleckého posudku (tedy především nález i posudek v užším slova smyslu) a důkaz jí provedený se musí hodnotit způsobem stanoveným v § 132 o. s. ř. 14)

Postupem státních notářství při posuzování přiměřenosti dohodnuté ceny nemovitostí v řízení o registraci se podrobněji zabývá zpráva občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR o stavu a úrovni řízení o registraci smluv u státních notářství České socialistické republiky, [Cpj 36/74](#) (viz č. 22/1975 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

10. Stanovení odměny za podání znaleckého posudku a náhrady nákladů znalcem vynaložených

a/ Odměňování znalců za podání posudku a stanovení náhrady nákladů účelně vynaložených v souvislosti se znaleckým úkonem je upraveno v ustanoveních § 17 až § 19 zákona č. 36/1967 Sb. a § 16 a násl. vyhlášky č. 37/1967 Sb. K provedení těchto ustanovení a ke sjednocení postupu soudů vydalo ministerstvo spravedlnosti ČSR na základě zmocnění vyplývajícího z ustanovení § 26 citovaného zákona několik směrnic a výnosů, které podrobněji rozpracovávají jednotlivé otázky a stanoví zásady pro nejučelnější postup. Je to především směrnice ze dne 15. 2. 1973, uveřejněná pod č. 3/1973 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR v částce 3 až 4 ročníku 1973, o organizaci, řízení a kontrole znalecké a tlumočnické činnosti. Paušalizace odměn a náhrady nákladů za znalecký posudek k určení a popření otcovství provedený na základě krevní zkoušky je upravena výnosem ze dne 11. 10. 1978, uveřejněným pod č. 14/1978 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR v částce 10 ročníku 1978, který nabyl účinnosti dnem 1. 4. 1979. 15) Paušální odměnu a náhradu nákladů za znalecké posudky z oboru lidské genetiky stanovil výnos ze dne 3. 4. 1974, uveřejněný pod č. 3/1974 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR v částce 1 až 3 ročníku 1974, 16) a paušální odměnu a náhradu nákladů znalcům provádějícím odhady nemovitých věcí stanovil výnos uveřejněný v částce 4-6 ročníku 1976 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR (s opravou uveřejněnou v částce 9-12 ročníku 1976 téže Sbírky).

Ustanovení § 19 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb., které ukládá krajským soudům, v jejichž seznamu je znalec zapsán, povinnost dohlížet občasnými kontrolami na úměrnost a úplnost účtovaných odměn, je provedeno jednak již uvedenou směrnicí ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973, jednak metodickými pokyny uveřejněnými pod č. 2/1978 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR v částce 1-2 ročníku 1978, o kontrole rovnoměrného zatížení znalců znaleckými posudky a kontrole při účtování odměn a náhrad za znalecké posudky.

b/ I nadále jsou zjišťována pochybení v tom, že někteří znalci předkládají vyúčtování, které neodpovídá příslušným ustanovením. Směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973 ukládá v článku 22 odst. 1 soudům, aby dbaly o to, aby znalec uplatnil nároky na odměnu a náhradu nákladů současně s podáním posudku, aby uvedl ve vyúčtování podrobnou specifikaci a předložil s vyúčtováním doklady, pokud nejde o výdaje, které není třeba dokládat podle obecných předpisů k náhradě cestovních a jiných výdajů. I v tom směru dochází k pochybením, neboť některé soudy tuto povinnost důsledně neplní. Soudy se mnohdy s tímto vyúčtováním spokojí, údaje znalce v nich obsažené nekontrolují a přiznávají odměny a náhrady nákladů v plné jimi účtované výši bez ohledu na to, zda odpovídají skutečně vynaložené práci a skutečně vzniklým a účelně vynaloženým nákladům. Mnohdy také v rozhodnutí neuvádějí s odkazem na příslušná ustanovení důvody, pro které bylo rozhodnuto o jednotlivých položkách.

Ve věci vedené pod sp. zn. 14 C 407/77 okresního soudu v Liberci účtoval znalec odměnu za 12 hodin s tím, že jde o „zjištění stavu, prostudování spisu a zpracování a vybavení posudku“.

Ve věci vedené pod sp. zn. 10 C 275/78 okresního soudu v Českých Budějovicích chybí v odůvodnění rozhodnutí specifikace a je uvedeno pouze tolik, že výsledná částka odměny znalce odpovídá

předpisům a je důvodná.

Již uvedená směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR z roku 1973 ukládá soudům v článku 22 odst. 2, aby rozhodovaly o odměně bez průtahů a po jejím vyúčtování, nezávisle na rozhodnutí ve věci. Je tedy třeba, aby v občanském soudním řízení soudy určovaly odměny a náhrady za znalecké posudky bez průtahů a nečekaly s likvidací až do konečného rozhodnutí ve věci. U některých soudů vznikají někdy velmi značné průtahy.

Např. ve věci vedené pod sp. zn. 10 C 95/77 obvodního soudu pro Prahu 5 byl posudek podán 17. 5. 1977, odměna znalci byla však určena až 25. 9. 1978.

Ve věci vedené pod sp. zn. 8 C 338/78 okresního soudu v Nymburce byla odměna znalci přiznána v říjnu 1978, k výplatě došlo však až v červenci 1979.

c/ Podle ustanovení § 141 odst. 1 o. s. ř. může soud za podmínek v tomto ustanovení uvedených uložit účastníku řízení, aby složil zálohu na náklady důkazu, a tedy i zálohu na náklady důkazu znaleckým posudkem. V Rozboru a zhodnocení úrovně občanského soudního řízení u soudů prvního stupně ve vybraných druzích soudní agendy, Pls 5/66 bývalého Nejvyššího soudu, bylo k tomu uvedeno, 17) že posouzení otázky, zda lze účastníku uložit složení zálohy podle § 141 odst. 1 o. s. ř. není podmíněno jeho žádostí. Soud si proto musí sám učinit úsudek o tom, zda jsou u účastníka splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků, a podle této úvahy rozhodnout, zda mu uloží složení zálohy.

I když zákon v ustanovení § 141 odst. 1 o. s. ř. užil výrazu „může“, je třeba i při jeho aplikaci dbát o hospodárnost občanského soudního řízení. Z toho také vychází jednací řád pro okresní a krajské soudy, 10) pokud v příloze č. 3 upravuje postup soudů při provádění některých důkazů a otázky s tím souvisící a pokud v části C stanoví kromě jiného i podmínky, za kterých lze vyplatit náklady důkazu v občanském soudním řízení z rozpočtových prostředků.

S přihlédnutím k zásadě hospodárnosti řízení, která je vyjádřena v ustanovení § 6 o. s. ř. pro občanské soudní řízení vůbec, nelze proto souhlasit s postupem těch soudů, které neukládají účastníkům řízení povinnost složit zálohu na provedení důkazu znaleckým posudkem, ačkoli u nich nejsou dány podmínky pro osvobození od soudních poplatků. Přitom je nutné, aby usnesení, kterým soud ukládá tuto povinnost a proti němuž je přípustné odvolání, bylo vydáno včas, a aby výše zálohy byla určena částkou odpovídající výši nákladů, které si se zřetelem k okolnostem konkrétního případu (zejména k náročnosti znaleckého posudku) provedení tohoto důkazu pravděpodobně vyžádá.

1) zákonem č. 99/1963 Sb., jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 162/1973 Sb.

2) v zákoně č. 95/1963 Sb. (ve znění zákonů č. 158/1969 a č. 29/1978 Sb.)

3) s jehož obsahem byly soudy v ČSR seznámeny v Bulletinu Nejvyššího soudu ČSR, sešit 2/1975, poř. č. 19, vydávaném pro služební potřebu soudů a státních notářství v České socialistické republice

4) ve Slovenské socialistické republice ministerstvo spravedlnosti SSR

5) Také ministerstvo spravedlnosti SSR vydalo instrukci z 23. 9. 1974 o organizaci, řízení a kontrole znalecké a tlumočnické činnosti, uveřejněnou pod č. 2/1974 Zbierky inštrukcií a oznámení Ministerstva spravodlivosti SSR v částce 3 ročníku 1974.

6) Viz sborník I Nejvyššího soudu ČSSR „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před

státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974, str. 36.

7) Ve Slovenské socialistické republice viz Spravovací poriadok pre okresné a krajské sudy, vydaný inštrukcií ministerstva spravodlnosti SSR z 18. 6. 1973, č. 15/1973-L, uveřejněnou v částce 5/1973 Zbierky inštrukcií a oznámení Ministerstva spravodlivosti SSR (její vydání bylo oznámeno v částce 19/1973 Sb.

).

8) Viz sborník I Nejvyššího soudu ČSSR „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974, str. 36.

9) Viz sborník I Nejvyššího soudu ČSSR „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974, str. 35.

10) Spravovacieho poriadku pre okresné a krajské sudy

11) Viz i č. 1/1975 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, str. 5.

12) Viz sborník I Nejvyššího soudu ČSSR „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974, str. 291.

13) V SSR viz vyhlášku č. 47/1969 Sb.

14) ve smyslu ustanovení § 25 not. ř.

15) Také ministerstvo spravodlnosti SSR vydalo dne 5. 7. 1979 úpravu č. 208/1979-O/s, kterou se určují paušální odměny a náhrady nákladů za znalecké posudky ve věcech určení (popření) otcovství na základě krevní zkoušky, uveřejněnou pod č. 2/1979 v částce 3 ročníku 1979 Zbierky inštrukcií a oznámení Ministerstva spravodlivosti SSR.

16) V SSR viz instrukci ministerstva spravodlnosti SSR ze 17. 3. 1975, uveřejněnou pod č. 5/1975 Zbierky inštrukcií a oznámení Ministerstva spravodlivosti SSR v částce 4 ročníku 1975.

17) Viz sborník I Nejvyššího soudu ČSSR „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974, str. 20.